

KARIŠKIŲ ŽODIS

Leidžiamas Krašto Apsaugos Ministerijos Literatūros skyriaus

Kaina: 3 mėn. 10 auks., 6 mėn. 20 auks.
12 mėn. 85 auks. Atskiri numeriai 80 skat.

Eina vieną sykį į savaitę.

Adresas: Krašto Apsaugos Ministerijos
Literatūros skyrius (Gedimino g-vė Nr. 19).

Nr. 31 (63)

Kaunas, 1920 m. liepos mėn. 29 diena

II metai

Karo apžvalga.

Liepos 17 d. — liepos 24 d.

Santykiai su lenkais. Bolševikams slenkant palei gelžkelį Gardino link, mūsų susisiekimo su lenkais baras ūmai trumpėjo ir susitraukė ligi Nemuno ties Augustavo kanalu. Nuo šios vietos ligi Vyštyčio stovėjo lenkų 10 parubežinio pulko sargybos. To pulko kareiviai nešioja civilius rūbus, tiksliai kepurės kariškos. Kitos kariuomenės dalys evakuavo Suvalkus ir Seinus. Iš lenkų buvo gauta žinių, jog lenkai rengiasi visiškai apleisti demarkacijos liniją. Majoro Motiejuno—Valevičiaus grupės dalys, nuo Liepos 17 dienos pradėjo žygiuoti į paliekamas lenkų vietas. Liepos 17 dieną buvo paimti Druskininkai ir ta pačia diena Rotnyčia, tuo pačiu laiku į Rytus nuo ežero Goladus lenkai puolė mūsų sargybą Dušnicos kaime, bet buvo atremti be nuostolių iš mūsų pusės. Tokie lenkų kareivių ir partizanų užpuolimai pasikartojo ir kitose baro vietose.

Liepos 19 diena, grupės dalis visu frontu pradėjo eiti pirmyn, stumdamos lenkų partizanus ir, pradėdant vokiečių rubežium, išėjo ant vieškelio Bobčiai — Vižainiai — Čiapiškiai — Slobodka ir lig ežero Seivai. Užėmė Seinus ir išėjo į pietus nuo jo, kad užtikrinus padėtį. Po Seinais įvyko susirėmimas su lenkų partizanais, kurių tarpe yra užmuštų. Arčiaus prie Nemuno mūsų dalys užėmė Kadyšį. Išėjus ant viršminėtos linijos, mūsų dalys apsistojo ir tvarko jos apsaugą.

Daugumoje vietų lenkai organizuoja apsaugos būrius iš moterų. Tokie būriai formuojami Suvalkuose, ir rengiami siųsti bolševikų frontan.

Santykiai su rusais. Mes dabar susisiekime su rusais 300 kilometrų ilgio frontu. Rusų IV armija užėmė Vilnių ir vietas į žiemius ir į pietus nuo jo. Užėmę tą kraštą, rusai pradėjo valdyti jį savaip, Pereinančios dalys, kurios «maistu rupinasi ant vietos» sunaikino didelius javų plotus ir atėmė iš gyventojų gyvulius. Šis kraštas, būdamas svetimos kariuomenės okupacijoje, kartu pakliuvo į sauringą išnaudojimą bei naikinimą. Į mūsų reikalavimą, duoti mums teisės šį kraštą tvarkyti sulyg Lietuvos įstatymų ir tuojaus panaikinti rusų sukurtas įstaigas bei valdžios organus, paliekant rusams tas susisiekimo linijas, kurios karo atžvilgiu yra jiems būtinai reikalingos, rusų karo vadovybė atsakė neigiamai. Dėliai to iškilo reikalo šiuo klausimu tartis su rusų centraline valdžia.

Mūsų ir rusų kariuomenėms susėjus Vilniuje ir, kitose vietose atsirado reikalo nustatyti tam tikrą skyrimo liniją, kurios neprivalo peržengti nei viena kariuo-

menė. Skyrimo linija nuvesta taip, kad gelžkelio linijos Postava—Švenčionėliai ir Švenčionėliai—Landvaravas—Gardinas palieka rusų žinioje. Mūsų kariuomenė atitraukiama į šiaurę skyrimo linijos, paliekant Vilniuje vien komendantūrą su atitinkamu kareivių skaičiumi.

Žiemų šone, kuomet darėjo bolševikų — lenkų operacijos į pietus nuo Vilniaus, Majoro Musteikio grupės dalys nuolat žygiavo pirmyn į mūsų rytų sieną. Rusų dalys, kurių čia buvo nedaug, mums reikalaujant traukėsi į rytus. Apie Liepos 20 dieną mūsų dalys pasiekė linijos pradėdant žemių šonu ež. Snudy—ež. Snusty—ežer. Drivėtai ir nuo Drivėtų ežero vieškelio Apsa-Vidžiai. Tokiu būdu tarp ežerų Snudai ir Drivėtai, užimdami Braslovo miestelį, mes pasiekėme taikos sutartyje nustatytą sieną. Toliau, į pietus buvo užimta Melagėnai. Tuom tarpu vidurinės grupės N pulkas taip pat žygiavo pirmyn bare į pietus nuo gelžkelio Švenčionėliai — Postavai ir beveik nesutikdami rusų pasiekė Michališkius ir Lintupius. Kadangi tokie padėčiai esant rusai stovintieji Švenčionyse buvo mūsų kariuomenės užpakaly, tai šio pulko bare buvo padarytas atitinkamas pergrupavimas.

Liepos 19 dieną rusai užėmė Gardiną ir šiame bare kėlėsi per Nemuną. Lenkai stiprina, taiso Osoveco, Lietuvų-Brastos tvirtoves į Balstogę ir matyt rengia atsiginimo liniją.

Lenkų—rusų frontas. Rusų — bolševikų kariuomenė bevydama lenkus išėjo maždaug ant linijos Dubno—apie Štyr—Luninec—Slonim. Tarnopolio kryptimi bolševikai peržengė Galicijos sieną. Pinsko kryptimi eina mūšiai ant upės Asceba.

Vyr. Leit. Urbaitis
Gen. Štabo Apysk. dal. virš.

Steigiamasis Seimas.

Žemės klausimas. Dabar St. Seimas daugiausia darbuojasi žemės klausimu. Rengiasi tą klausimą rišti iš pat pamatų, nes tas dabar galima, pasirašius taiką su rusais. Mat vienas svarbiausių žemės klausimo dalykų, tai dvarų nusavinimas. Kaip žinoma, dvarai turi daug skolų; jei dvarus konfiskuoti be atlyginimo, tai klausimas, kas tas skolas išmokėtų. Darrant gi taiką su rusais, susitarta, kad buvusio valstiečių banko ir kitos valstybinės skolos anulluojamos, kas reiškia, kad tų skolų dvarai neprivalo mokėti. Taigi aišku, kad ir dvarus iš ponų be atlyginimo dabar nebustaip sunku paimti, nes valstybei tur būt

priseis ant savęs prisiimti tik mažesnes privačias skolas.

Tuo tarpu St. Seime jau priimta arba dar tebesvarstoma šie žemės įstatymai:

1) Įstatymas kariškiams žeme aprūpinti. Kaip žinoma, kariškiai už savo tarnavimą tėvynei žemės gauna pirmoj eilėj prieš kitus bežemius ir mažžemius. Taigi tame įstatyme padaryta šokių tokių pakeitimų. Prie 1 § pastabos dabar šitaip skamba:

Pastaba 1. Žemės negauna kariškiai, kurie buvo teismo nuteisti už kriminalinius ar tėvynės išdavimo prasikaltimus, kuriuos seka teisų susiaurinimas sulyg 29 ir 30 §§ Baudž. Įstat., taip pat tie kariškiai, kurie nemoka žemės ūkio darbų dirbti ir turi kitų gyvenimo šaltinių.

Pastaba 2. Tie kariškiai, kurie ištikimai kariuomenėje yra tarnavę ir dėl sužeidimo arba nustojimo sveikatos yra iš jos visai paleisti, lygiai kaip ištikimai tarnavusių ir nukautų ar šiaip mirusių kariškių šeimynos, taip pat atitarnavusieji paskirtą kariuomenėje laiką kariškiai, nors jie iš kariuomenės dar būtų ir nepaleisti, žemės gauna pirma kitų kariškių.

Svarbiausia pirmos pastabos vieta, tai paskutini jos žodžiai: „kurie nemoka žemės ūkio darbų dirbti ir turi kitų gyvenimo šaltinių“. Tuo pasakymu norima padaryti taip, kad žemė patektų tik tiems kariškiams, kurie ištikrųjų ją dirbs ir iš jos gyvens, o ne kaip nors ją spekuliuotų. Juk pas mus žemės nedaug, taigi reikia ją labai branginti, duoti tik tiems, kurie iš tikrųjų jos reikalingi. Tokiu būdu žemės negalės gauti ir daugybė karininkų, nes didelė dauguma jų gyvena ne iš žemės.

Bet antrąja pastaba ne visi lygiai gauna iš tų kariškių, kurie ir moka žemę dirbti ir jos reikalauja: pirmoj eilėj gauna sužeistieji, netekę sveikatos arba nukautųjų ar mirusiųjų šeimynos.

Toliau tame įstatyme pasakyta, kad žemės gauna ir bežemiai ir mažžemiai kariškiai, „kurio paties nuosavybėje yra ne daugiau 10 deš., arba tėvų nuosavybėje ne daugiau kaip po 6 deš., skaitant kiekvienam vaikui“.

Dar toliau taip yra sakoma:

Aprūpinus žeme vietos kariškius, gali gauti žemės ir vietos bežemiai ir mažžemiai, pirmoj eilėj tie mažžemiai, kurių laukas prie skirstomo dvaro lauko prieina ir tie to paties dvaro darbininkai, kurie yra vedę, turi vaikų ir seniau tame dvare gyvena. Tokie mažžemiai ir bežemiai gali gauti ligi 20 deš. žemės ir tai taip, kad su jų ankščiau valdomąja žeme būtų ne daugiau 20 deš.

Daug ginčų Seime iškilo dėl ne kariškių gavusių žemės aprūpinimo. Mat pagal įstatymą kariškiai, gavę žemės, dar gauna ir pašalpos: 1500 auks. pinigais, 100 kelmų ir 30 pūdų grūdų sekla. Kai kurie Seimo nariai reikalavo, kad ta pašalpa būtų duodama ir nekariškiams, gavusiems žemės, bet paaiškėjo, kad tai būtų tokios didelės išlaidos valstybei, kad sunku būtų jas ir pakelti, todėl nutarta ta pašalpa palikti tik kariškiams.

Toliau Seimas svarstė šį įstatymą:

Miškų, pelkių vandenų ir privilegijuotai įgytų dvarų nusavinimo svarbesnės šio įstatymo vietos:

„Privatiniams asmenims priklausantieji miškai ir kirtimai, jei jie didesni negu 25 deš., didesnės pelkės, durpynai ir kiti žemės gelmių turtai, atvirieji vandenys ir ežerai, taip pat mineralinių vandenų šaltiniai, nusavinami ir skelbiami Lietuvos respublikos nuosavybe“. Reikia virš minėti didesnių dvarų miškai, pelkės (balos) ir kiti šiaip žemės turtai atimami iš jų savi-

ninkų ir perduodami visai Lietuvai arba, kitaip sakant tas turtas pereina visos tautos naudai. Kaip tas turtas turi būti sutvarkytas, kad iš jo žmonėms būtų kuodaugiausia naudos, bus paskelbta vėliau.

„Bet minėtų turtų nusavinimas neliečia, jei tie turtai priklauso miestų, miestelių, valsčių arba sodžių savivaldybėms, arba žmonėms, kurie turi nedaugiau 70 deš. arba 140 margų žemės, išskiriant žemės gelmių turtus ir mineralinių vandenų šaltinius, kurie nusavinami, nežiūrint kam jie priklausytų“.

Taip pat nusavinami buvusieji rusų caro ar jo giminės, majoratai ir buvusis valsčių banko ar šiaip Rusijos valstybei priklausantieji dvarai ir kiti žemės turtai.

Paskui Seime buvo svarstomas dar vienas žemės klausimas, kuriuo gražinama žmonėms ta žemė, kuri kadaise (1860 m.) buvo atimta iš žmonių ir dvarams atiduota, o taip pat cinšininkų ir smulkiųjų nuomininkų žemė, kurie valdo ją nemažiau 20 metų, atiduodama tiems cinšininkams ir nuomininkams.

Apie atlyginimą už vežimą garlaiviais kariškių ir karo krovinių. Šis įstatymas irgi dar tebesvarstomas Seime. Manoma šis įstatymas taip išleisti, kad kariškiai, važiuodami garlaiviais, mokėtų tik pusę kainos.

Dėl 1919 m. rekvizicijų likučių išleistas įstatymas, kuriuo tie likučiai imami iš žmonių prievartos keliu ir dargi išieškoma pabauda lygi pusei rekvizuojamo turto. Šis įstatymas labiausiai palies dvarus, kurie įvairiomis gudrybėmis mokėjo nuo rekvizicijų išsisukti.

Dar viena pastanga.

Mūsų kelias į Nepriklausomybę vien digliais klotas, krauju šlakstytas.

Pirmieji Nepriklausomybės pamatai pradėta dėti dar žiauriai vokiečių okupacijai viešpataujant; kiekvienas žingsnis kovoje su vokiečiais vargais išvargtas, mūsų žmonių kapais lydžiamas; Šiaurės Rytai rusų bolševikams išplešti; žemaičiai ties Radviliškiu mūsų krauju iš Bermonto galybės atvaduoti.

Laisvė, geresnis gyvenimas visiems sunkiai pasiekiamas, brangiai apmokamas. Laisvės, geresnio gyvenimo ne kiekviena tauta įstengia pasiekti, ne kiekviena pasirodo tos garbės verta. Mes savo vargais, savo pralietu krauju, ištvėrme pasirodėme laisvės bei geresnio gyvenimo verti.

Bet mūsų erškėčiuoto kelio galas dar neprieitas. Gal būt, kad pats sunkusis darbas dar mūsų prišaky guli, iš mūsų aukų laukia. Būkime pasiryžę į viską.

Mes savo neskaitlinga, bet ištvėringa, pasiryžusia ir augštos dvasios kariuomene nugalėjome savo krašte didžiulės bolševistinės Rusijos pulkus, išvarėme juos už Dauguvos ir privertėme Maskvos komisarų su mumis taikintis. Ir susitaikė tie komisarai, tokio- mis sąlygomis, kurios mums naudingos.

Tos taikos sutartimi, tarp kitko, Vilnius mums pripažintas.

Pripažintas, bet dar ne mūsų rankose. Kokiu būdu jis atsidurs mūsų rankose šiandien dar sunku ir pasakyti.

Užėmę jį rusai, besivydami lenkų ponų kariuomenes, užėmė tik lig laiku, kol jų karo reikalams Vilnius bus reikalingas, paskui gi tuojau, kaip tik karo padėtis tai leis, rusai, sutarties sekant, Vilnių mums turi atiduoti ir apskritai išsinešdinti už mūsų valstybės sienų.

Tečiau nežiūrint to, kad komisarai jau šiandien sutinka tartis su mumis dėl Vilniaus mums perdavimo,

dabar padėtis yra tokia, kad j viską reikia būti pasiruošusiems ir tas daugiau gaus, kuris bus tvirtesnis. Tegul bus ir geriausiai, gražiausiai parašytos sutartys, pasirašyti popieriai, duotos tikriausios pažados, bet tos sutartys dar visaip gali būti gyveniman vykdomos.

Grumiasi dvi jėgos — bolševikų ir lenkų. Vieni ir kiti dar mūsų žemėj, ir vargas mums, jei vieni ar kiti pajustų, kad mes silpni esame. Juk dabar jų ginklai nustojo žvangėję, padarė paliaubas, rengiasi tartis, taiką daryti; bus paliesti ir mūsų krašto reikalai. Čia tai ir reikalinga pasirodyti mums, kad esame nors ir neskaitytingi, bet tvirti, j viską pasiryžę.

Tvirtu frontu atsistosime ten kur reikės. Negi bereikalo valdžia ir naujokus šaukia, mūsų kariuomenės eiles didina, įsako piliečiams grūdus, maistą kariuomenei tiekti, ragina visus visas jėgas įtempti, dieną naktį budriais būti.

Gyvenamoji valanda taip svarbi, kad tokios gal dar ir nebuvo. Ir jei neįtemptume visų savo jėgų, galėtume labai daug nustoti, galėtume Vilniaus netekti, galėtume dargi ir tai prarasti, ką jau turime išgavę.

Tačiau to niekad neatsitiks, priešai niekad mus nepavergs, nes mes tvirti savo dvasioj esame!

Ima tai suprasti ir tolimas užsienis, miglota Anglija, saulėta Francija; ima suprasti ir vis labiau atsižiūri j mūsų reikalavimus. Jau ima jie kviesti j savo svarbius pasitarimus ir mūsų atstovų, kad atydziau išklaudyti, ką mes darome, ką manome, ką manome daryti.

Bet kad tą svarbų dalyką pasiekti, būtinai reikalinga geležinė valdžios ranka. Ne kitaip ir St. Seimas j tai žiūri ir todėl leido valdžiai paskelbti visoj Lietuvoj karo stovį, o karo stoviui esant, kad nenuoramus suvaldyti, kad kraštą nuo priešų šnipų ir jų darbu apsaugoti, leidžiama kuo griežčiausių priemonių griebtis, net mirties bausmės.

Dar vienas didelis, gal jau paskutinis jėgų įtempimas ir mes išeisime j naują kelią, išvaduosime visą savo kraštą, atsikvėpsime laisviau, ir eisime ramaus darbo dirbti, savo gerovei kelio skinti.

Rus.

Kareiviai!

Senovėje, kuomet Lietuva buvo galinga, lietuvių kalba ir dainos skambėjo ne tik pagal Gintaro jūras, bet ir toli už Vilniaus ir Gardino. Svetimtaučiai, pavergę mūsų kraštą, pradėjo naikinti, persekioti lietuvių kalbą. Garsūs skriaudikai: Muravjovas ir Kaufmanas (rusų gen. gubernatoriai) norėdami užgniaužti lietuvių kalbą uždraudė mums spaudą. Lenkai visuomet stengėsi kuodaugiausia lietuvius sulenkinti. Jiems tai ypač gera buvo daryti, kad dauguma dvarų buvo jų rankose. Ponas kitaip nekalbėdavo, kaip tik lenkiškai ir lietuvis darbininkas norėdamas gauti darbo turėjo būtinai kalbėti lenkiškai. Lietuvių kalba buvo persekiojama, išjuokta, paniekinta. Ypač buvo sunku spaudos uždraudimo laikais. Prūsiose spausdinamos lietuviškos knygos ir laikraščiai slapta gabenami per rubežių ir skleidžiami Lietuvoje, ne visus Lietuvos kraštus galėjo pasiekti. Juos daugiausia gaudavo Suvalkija ir Kauno gub. Toliau esantieji nuo rubežiaus Vilniaus gub. lietuviai nematydavo lietuviško rašto. O kiekvienam žingsny jiems buvo brukama lenkiškos knygos ir laikraščiai, kuriuose dažnai budavo niekinama mūsų kalba. Todėl nieko nėra stebėtino, kad mūsų broliai lietuviai esantieji Vilniuj ir už Vilniaus tapo sulenkinti ir ėmė save vadinti lenkais. Vilniaus, Švenčionių, Lydos, Ašmenos ir kit.

apskričiuose, kur pirmiau gyveno gryniausieji lietuviai, dabar jau dažniausia vartojama lenkų-gudų kalbos mišinys. Bet kaimų, upių, vardai pavardės žmonių yra lietuviški. Kaikurie iš senesniųjų dar moka lietuviškai kalbėti, bet jaunimas jau nebesupranta.

Šiandien mūsų kariuomenė išvaduoja tą kraštą iš lenkų legioninkų jungo. Šiandien mes visi džiaugiamės, kad mūsų broliai, tiek vargę, tiek kentėję ir laukę mūsų kariuomenės juos išliuosuosiant, — yra laisvi.

Bet ne vienas iš mūsų, išgirdęs juos lenkiškai kalbant, gal su neapykanta pažiūrės, kaipo, j lenkus o kaip kur gal net ir nuskriaus. Tuom būtų daroma didelė klaida bei skriauda Lietuvos valstybės reikalams ir toks elgesys labai žemintų garbingą Lietuvos kariškio vardą.

Visi turim atminti, kad Vilniaus ir apylinkių gyventojai, nors ir kalbantieji lenkiškai ar net vadinantieji save lenkais, — yra gryniausieji lietuviai, tik pamiršusieji lietuvių kalbą.

Tiek iškentėję nuo legioninkų, jie mumyse turi atrasti pagalbos ir užuojautos.

Matydami mumyse savo tikrus brolius, jie vėl grįš prie savo tėvų lietuviškos kalbos ir kartu su mumis dirbs mūsų brangios Tėvynės Lietuvos naudai bei gerovei.

2-sis Kultūros ir Švietimo komisijų atstovų Suvažlavimas.

(30 Nr. tęsinys).

Po 10 minučių pertraukos p. Čiurlionienė pasidalina savo mintimis kariuomenės švietimo reikalu.

— Klausydama pranešimų gavau liūdną įspūdžio, aš nejutau gyvos drąsios kibirkšties; pasivumas skamba pranešimuose. Aš norėjau pranešimuose pajauti šventą pasišventimą ir idėjos meilę, kurie turi vesti švietimo darbą, bet išgirdau kažką medinį, kaip rusai sako „kazenščina“, nes viskas daroma įsakymu. Įsakymo keliu dvasios nesujudinsi; dvasial reikia darbo. Darbas, pasišventimas gimdo didvyrybę. Toji kariškoji išgirta ir graži šių laikų didvyrybė toli gražu ne visai tokia, kaip Kudirkos laikų. Ten veikia milžiniškas pasišventimas. Tai gi švietimo darbas turi būti vedamas dvasios keliu. Kas dvasios gyvenimą palaikys?

Patriotizmas? Nevisai. Jį reikia kultūrinti. Yra kitas pamatas — dora. Būk doras, būk žmoniškas — švietimo pamatas. Mokinkis tam, kad būti doresniu, gražesniu, kilnesniu. Padėk savo gyvenimui savęs auklėjimą, doros žadinimą, sąžinės vystimą. Reikia auklėti pačius auklėtojus. Lietuva yra gera medžiaga kultūrinimui, nes turi sveiką protą, bet yra prigesusi sąžinė. To reikia bijoti, nes doros puolimas — valstybės tautos puolimas (pavyzd., Graikai, Romėnai).

Tautos atgijimas turi remtis dvasios pakilimu. Į naują gyvenimą neįeisi per įsakymą, reikalingas sužadėjimas ir auklėjimas dvasios jėgos. Kiekvienas kareivis turi parnešti j šelmyną išmegusį jo protan dvasios jėgos grūdą, kuris ten keruos ir duos reikalingų vaisių. Reikia sukelti dvasios gaisrą, nes kitaip, be moralio pakilimo, žus Lietuva! Švedai atgimė per sportą. Sportas pakelia dorą, atgrėšia nuo blogų įpročių. Sekim jų! Reikia sėti susipratimo sėklą. Būtinai tris kartus j dieną atsimink savo gyvenimo tikslą ir nors kartą j savaitę jį vykdyk. Saugokis tuščios formos. Pavojus bausis. Iš to pavolaus mus išves dvasios kultūra. Mes dar gyvenam tuo metu, kuomet reikia dirbti virš žmogaus pajėgų, kaip dirbo mūsų tautos atgijimo pranašai Daukša, Daukantas, Kudirka ir kiti. Dar kartą kartoju, galybės gaminimas yra savęs auklėjimas. Žodžiu, niekuomet neprasilenk gyvenime su savo idėja.

K. V. Kubilius. Svetimi mums armijos elementai demoralizuoja ją. Reikalinga juos prašalinti.

Vyr. leit. Statkevičius. Baisiai blogą įspūdį daro į kareivius, kuomet karininkai tarpu savęs kalba rusų kalba. Su jais patariu pasielgti, kaip su mūsų armijos kūno pagedusiu nariu — amputuoti.

Vyr. leit. Dočkus. Rusiškai kalbančių tarpe yra žmonių labai užsitarnavusių kovojant su priešu. Tas klausimas opus ir amnau čia reikia būti atsargiam. Amputacijos būdas netinka. Patarčiau kovoti geru pavyzdžiu ir ištverme.

Bijau, kad p. Čiurlionienės neigiamas įsakymų keho apibūdinimas bus blogai suprstas.

P. Čiurlionienė. Reikia nepasiduoti blogos valios žmonėms, būti tvirtais, reikia parodyti daugiau aktyvumo savo darbuose ir mes laimėsime. Įsakymai turi atsakyti mūsų dvasios reikalavimams.

Po to buvo perskaitytas ir be pataisų priimtas buvusiojo suvažiavimo protokolas.

Telimesnė kultūros ir švietimo darbuotė.

Leit. Petrušauskas. Švietimo darbas, tai vienas svarbiausių darbų mūsų kariuomenėje. Bet ne visi taip supranta. Kai kurie viršininkai vietoj padėti, trukdo darbą. Pavyzdžiui, Šančių dalių Švietimo Komisijos prašė leisti įsteigti kareivių rūmus buvusiam rusų karininkų klubui. Ir jau gavo tam tikrą įsakymą. Bet atatinama įstaiga kodėl tai nepasirūpino to padaryti. Paskiau sužinota, kad tuose namuose „Spindulys“ įsteigė savo kinematografą. Toksai stovis nepakenčiamas. Toliau reikėtų tiksliau organizuoti pulko Švietimo Komisijas, nes dabar jos labai nevienodos; skaityklos irgi silpnai gyvena. Knygynėliai dalyse vedami įvairiai. Pagėdaujamas Centralinis pulko knygynas (archyvas) ir kuopų knygynėliai. Galop kareivių rūmai, teatral, kinematografai labai kariuomenei reikalingi, tik reikia daugiau rūpintis jų organiza-

vimu. Todel Kultūros ir Švietimo Sekcija laukia iš suvažiavimo plataus tų klausimų nušvietimo ir mano, kad bendromis pastangomis pasiseks prašalinti trukdančias darbas klūtis.

(Tol. bus).

J. Melys.

Nesenų laikų vaizdelis.

Traukia batalionas kovon.

Traukia rudi, susikuproję kareiviai. Skuba, nežiūrint biauriausio laiko. Šiaurės vėjas kedarą trumpų milinių skvernus, perpūsdamas per plonas amerikoniškas kelnes, meta sniego saujas į veidą. Skubiai žengia kuopa už kuopos, kad tik pirmyn.

Nors nei saulutės nėra, nei mėnulio, bet kelią apšviečia iš vakarų pašvaistė. Žiaurus vėjas savo staugimu neįveikia duslių artilerijos trinkėsėjimų. Jau ten, ties Radviliškiu, lietuviai veikia...

Išsilgę kovos, prisimindami Dauguvą, kareiviai ypatingai skuba. Dusliai žvangėdama įrieda batarėja, ten žarijas barstydamos lekia virtuvės apdrėkintu keliu, taškosi raiteliai. O vėjas, vėjas. Kareivis pasiražo, pasiražo — ir vėl greitina žingsnius pirmyn. Kojos jau kiek jaučia praeitą kelią, bet pačios eina, lyg mašina.

Vienas kareivis ėjo ir sustojo.

— Petrai, pirmyn! Ko čia sustojai! — šuktelėjo iš užpakalio Jonas. — Dar kolčakai toli.

— Kad rupūžė batas, koją nugriaužė.

— Kas ten nugriauž. Už Tėvynę!

— Tuojaus, — atsiliepė Petras, išėjęs iš gretų. Palaukė, kol privažiavo batarėja, užsilipo ant „dėdie-

Sofija Čiurlionienė
(Kviantaitė).

Laiškai kareiviui.

Penktasis Jono laiškas.

Miliausis mano Mokytojai!

Pas mus tokia dabar didžiausia naujėna pasklido: eisime į Vilnių!

Kaip aušrelės sužibant, kaip saulelės patekiant tos naujėnėlės laukėme. Į Vilniaus pusę žlūrėdami akeles pražiūrėjom, šautuvėlius nurymojom, o vis neleido ir neleido. Tai dabar, kaip pasakė, tai visų širdelės džiaugsmu plasnoja, kaip paukšteliai sparneliais. Tokia naujėnėlė, tai kaip Laumės juostelė ant dangaus, tik tokios juostelės tai seniai mūsų tėviškėlė nebėra mačiusi. Į tą savo brangiausią Vilniaus miestelį, į tą mūsų vargšelį visų numindžiotą, visų nudraskytą eisime. Tai dabar labai skubu ir daugiau nieko nebersysiu. Prašau manęs nepamiršt. Mes tuojau išeiname.

Tamstą gerbiąs Jonas.

Penktasis laiškas Jonui.

Brangus Tamsta!

Jau buvo ir į mane atskridus ta laiminga naujėna, kada atėjo Tamstos laiškas. Ir vis rodos nėtikėsiu, kol savo akimis pamatysiu pilies kalną ir senų rūmų liekanas. Tada tik patikėsiu, kai sužvilgęs Neries bangos prieš mano akis ir pridėsiu ranką prie švento ramaus bokšto — prie katedros varpinės, kurios apačinė dalis dar vaidylų laikais statyta. Per daug mes pripratome prie rūsčiai apsiniaukusio dangaus, šviesiai,

laimingai ateičiai įtikėti sunku. Bet, Jonai, tikėti reikia ir dirbti reikia, kad būtume verti tos šviesios ateities.

Į Vilnių eini!

Pamatysi savo akimis Lietuvos širdį, pamatysi tą brangiausią praeities vietą. Nuo tos dienos, kada Didysis Lietuvos Kunigaikštis Gediminas Vilnių įkūrė, pasaulis pažino mūsų galybę. Yra labai graži pasaka apie Vilniaus įkūrimą; pasiskaityk jos Šatrijos Raganos „Istorijos paveiksluose“. Beskaitydamas užėisi tokia vietą: senis Krivis t. y. vyriausias kunigas, aiškindamas Gediminui sapną apie geležinį vilką, kurio viduryje šimtas kitų vilkų kaukė, taip išsitarė:

— Įkursi miestą, o to miesto garsas ir garbė pasklis po pasaulį plačiai.

Išaugo išsiplėtojo Vilnius, buvo garsus mokslo žmonėmis, gražiais rūmais, buvo garsus savo nelaimėmis, o dabar štai ateina tai Lietuvos sostinė nauja aušra. Vilnius turės šviesti naujai pakylančiai Lietuvai. Tame mieste turės žibėti aukščiausios mokslo įstaigos, iš čia eis laikraščiai, knygos, čia susispsies tvirčiaučios pajėgos viso visuomenės ir valstybės gyvenimo, čia užgims ne viena kilni mintis, kaip gražiai tvarkyti ir valdyti tą „brangią tėviškėlę“.

Pagalvok, Jonai, kas visa tai darys? Pagalvok tik ant kiemo pečių užgulo dabar sunkiausia pareiga padaryti Vilnių Lietuvos saule. Ant kiemo pečių? — Ant mūsų visų. Ant Lietuvos vaikų pačių užgulo ta našta ir ant Tamstos pečių, Jonai, irgi, nors esi tik eilinis kareivis. Kiekvienas pagal savo išgalės, gabumą, mokėjimą turime tą darbą dirbti. Kad geriau suprastum tą savo pareigą, apsakysiu Tamstai trumpai paties Vilniaus istoriją.

nės" ir pradėjo auti koją. Dėdienė kratė, daužė pasturgalį, vėjas dar labiau papūtė, tarytum norėdama nuversti Petrą žemėn. Bet Petras, apžergęs vamzdį, kaip arklį į ganyklą jodamas, pradėjo traukti batą, o šis peršlapęs ir sušalęs nenorėjo pasiduoti. Pradėjo daužyti į vamzdį.

Ant duksenimo atsisuko sėdėjęs ant pryšakio Simas.

— Ko ten užsilipai ant dėdienės?

— Palauk. Amerikonas nugriaužė koją, tuoj persiausiu.

Simas norėdamas kalbėtis, atsisuko ir atsirėmęs ant sėdynės, nuvargusiai atsiliepė:

— Blaurus oras, a!

Petras rūpestingai apžiūrėjo koją, — iš nutrintos vietos net kraujas buvo pasirodęs, — atsisėdęs, atsiplėšė marškinių gabalą ir apskukė koją.

— Laikas su Kolčaku susitarė, — atsakė Petras, maudamas batą ir tik tik nenuvirto nuo armotos.

— Na, bet ir duosim į kailį pasiutėliams...

— Senai laikas, — atsakė Petras ir, išėmęs tabaką, norėjo „bankrutkę“ susisukti, bet vėjas išblaškė tabaką.

— Oū, rupūžė, nei užsirūkyt neduoda!

— Palauk, — tarė Simas, aš dar turiu porą papirosų, imk.

— O papirosai! Ir kur taip praturtėjai?

— Už tėvynę, graži krautūvininkė pasuko. O taip iš kur imsi.

Po kelių bandymų galop pasisekė įsidegti.

— Na, dabar eisiu, — tarė Petras. — Dėku už papirosą!

Petras pasivijo draugus ir stojo savo vieton.

— Jau Petras atsirado. Aš maniau, bus pabėgęs, — tarė Jonas.

— Ė jis rūko! Duok patraukti dėmę. Bet kad tau reiks ties kolčaku pasitaisyti?

— Kolčakas, kits dalyks. Še imk ir nelok.

— Koks iš tavęs kareivis: kiek paėjo — ir koją nugriaužė!

— Tai amerikons padarė. O koks aš kareivis, pamatysi.

— Nu-nu. Ant antros kulkos tuoj Kolčakas pagriauž koją.

— Juokail! Pamatysim, aš visur eisiu stačias ir vis pirmyn, o jūs rėpliosit pilvui!

— Padabosim, kas pirmiau nueis!

— Pažiūrėsime!

* * *

— Klausyk! Pirmas būrys tiesiai per miškelį, dešinytis sparnas per gelžkelį užsuk aplink iš kitos pusės, — davė kautynių uždavinį kuopos vadas. Jo komandai pritarė kulku duzgėjimas ir kulkosvaidžių traškėjimas iš visų pusių. Bermontininkai, sulipę į traukinį laidinėja kulkas. Netyli ir lietuviškoji lakštutė. Tik čiu!ba, tik čiu!ba: Tra-ta-ta-ta-ta. Pokšt-pokšt!

— Na, Petrai, — tarė Jonas, — ar dar nenugriaužė kojos?

— O kad tu nesulauktum, — atsiliepė Petras. Per miškelį lekia kulka kaip bimbalai. Būrys pasilenkęs skuba užėiti iš sparno. Štai viena kulka įsismeigė į Jono nugarą ir išnešė milo kashį.

— Tai tau ir išgriaužė Kolčakas nugarą. Eik pas sanitarą, apriš... trata Petras.

— Važiuk į Rygą vištų melžti, — atsiliepė Jonas ir pagraibė nugarą. — Tikrai iškando.

— Žiūrėk, dar tau galvą nukas!

Vėl prašvirktė kulku pulkas. Viena nubruožė Petrui kaktą. Pasiliejo kraujas į akis.

Yra tokia knygelė „Kelionė grovo Kyburgo Lietuvon“, ji dr. Basanavičiaus išversta iš vokiečių kalbos. Ją parašė vienas vokiečių kryžėivis, kurs buvo atvykęs į Vilnių 1397 metais Vytautui Didžiajam viešpataujunt. Šitas Kyburgas labai indomiaai aprašo patį Vilnių ir jo ano-meto gyventojus. Jis giria lietuvių tvarkingumą, gražų apsiėjimą ir drauge rašo, kad išmintingi šalies valdovai, norėdami pakelti pramonę ir prekybą leidžia gyventi svetimtaučiams ir ypatingai juos globoja. Tada jau Vilniuje buvo nemaža žydų ir gudų. (Gudais lietuviai senovėje vadino visus kitus svetimtaučius). Didžiajam Kunigaikščiui Vytautui mirus, kada Vilniaus sostas negalėjo susilaukti tinkamo valdovo ir ėjo iš rankų į rankas daugiau kaip šimtą metų — tai ir visos šalies gyvenimas labai sumenkėjo. Pagaliaus sostą užėmė 1544 m. Zigmantas Augustas, paskutinis Jogailos ainis. Jis, tapęs po savo tėvo mirties lenkų karalium, sumanė galutinai sujungti Lietuvą su lenkų žeme ir sušaukęs Liublne susivaziavimą sutarė taip vadintą Liublino uniją 1569 m. Po taja sutartimi su džiaugsmu pasirašė visa lenkų bajorija ir labai nenoroms lietuvių bajorija. Ta sutartis taip buvo surašyta, kad ji atidarė lenkams duris į Lietuvą ir padėjo palengva paglemžti lietuvių savystovybę. Įsikūrė Vilniuje daug vienuolynų, ir prie jų mokyklų, o tose mokyklose šale svarbiausios anais laikais lotynų kalbos buvo mokoma lenkų kalbos. Taip išsyk apsvaigo lietuvių bajorams galvos, jog norėdami būti panašesni į poniškus lenkus, pradėjo net savo namuose lenkiškai kalbėti. Taip tai mūsų sostinėje, kur ir be to daug svetimųjų gyveno, patys lietuviai nebekalbėdami lietuviškai išrodė irgi lyg ne tos žemės sūnūs.

Septynioliktame šimtmetyje Steponas Batoris, kurs buvo lietuvių kunigaikščiu ir lenkų karaliu kartu, įkūrė Vilniuj aukštąją mokyklą. Tada iš visos šalies rinkosi daug jaunuomenės mokintis; bet, deja, ne savo gimtąja kalba jie čia kalbėjo ir mokinosi. Tokiu būdu Vilnius augo ir plėtojosi, jo išvaizda buvo kaskartą gražesnė, bet apylinkės žmoneliai, susedami sekmdieniais į bažnyčią, kas kartą mažiau tame mieste savo gimtosios kalbos begirdėjo. O juk čia buvo Lietuvos sostinė, juk didžiūma, žymi didžiūma gyventojų buvo lietuvių kraujo, lietuvių pavardėmis! Ir vadino jie save lietuviais, bet, norėdami poniškesni, mokytesni pasirodyti, kalbėjo lenkiškai. Iš miesto palengva tas lenkinimas pradėjo plėstis apilinkiniuose sodžiuose ir todėl dabar apie Vilnių užėisi vietų, kur kartais ir nesusikalbėsi. Nuo 1795 metų paėmė valdyti Vilnių kartu su visa Lietuva rusai. Iš pradžių jie nevaržė lenkų mokyklų, bet po lenkų sukilimo 1831 metais panaikino ten aukštąją mokyklą ir pradėjo šiaip jau mokyklose įvesti rusų kalbą. Bet rusai buvo Vilniaus miestiečių nekenčiami ir, nors mokyklose ir įstaigose buvo verčiama kalbėtis rusiškai, namuose visi kalbėjo lenkiškai. 1864 metais Vilniaus generalgubernatorius Muravjovas užgynė lietuviams spausdinti knygas, ir tada prasti žmoneliai, kurie dar tebemokėjo lietuviškai, nebegalėdami gauti savų knygų ir elementorių, mokino vaikus iš lenkų knygų, juk neskaitys bažnyčioje iš maskoliškos knygos.

Lietuviams, išėjusiems mokslą, rusai neduodavo vietų Lietuvoje, o ypač Vilniuje, todėl labai maža lietuvių inteligentų galėjo mūsų senoje sostinėje gyventi. Bet savo krašte ar svetur būdama mūsų šviesuomenė nemiegojo. Nežiūrėdami uždraudimo ir sunkiausių

— Ot, rupūžė, — tarė rankove šluostydamas kaktą Petras.

— Ko, ar jau verki, — atsiliepė Jonas. Tik štai jam paciam kulka pervėrė ausį.

— O, kad tave paraliai, vėl įgėlė, — suriko jis.

— Tamsta eikit pas sanitarą, apriš — tarė būrininkas Petruui.

— Eik pats, tegu apriša, kad nori, o man ir čia gerai.

Ir užsimovęs ant žaizdos kepurę pirmas išlindo iš miškelio ir užsoko ant geležkelio pylimo.

— Vyrai, aš pirmyn — suriko Petras ir pasileido išilgai geležinkelio. Bet gulėję už geležinkelio vokiečiai apsisuko, ir pradėjo šaudyti į Petro draugus. Petruui paslydo koja, ir jis kniūpsčias parvirto išilgai geležinkelio sutrenkdamas nosį į vėžę taip, jog ausyse suspengė. Ir kaip tik laiku sugriuvo, nes virš jo galvos tuoj prašvirktė koki dešimtis kulku. Vos Petras atsipeikėjo, tuoj vėl ant kojų pašoko. Vokiečiai, vieni sulipo į vagoną, kiti užlindę už ratų jau amžinai spoksojo. Užpakalyje gulintieji Petro draugai, leidę pro jo ausis kulkas.

— Draugai, pirmyn! — pakartojo Petras ir pasileido bėgti viduriu pylimo. Čia kulkos buvo retesnės, nes vokiečiai neįstengė šaudyti per vagono galą. Jonas, nenorėdamas atsilikti nuo Petro, vijosi, norėdamas net pralenkti. Kiti, suklupdami ir šaudydami, irgi lėkė pirmyn.

Nuo kraujo iš nosies net suru darėsi gerklėj Petruui, bet jis pasispiaudydamas į šalis neatbodamas nieko, drožė ir gana. Jau prie vagono. Išsitraukė granatą, atsukė ją ir palindo po vagonu. Viršuj vokiečiai keikėsi ir šaudė. Patraukęs siūlą, Petras metė pro atdaras duris į vagoną granatą. Tuo laiku pajutęs vokiečiams šovė į grindis — ir Petrą visą supurtė. Dar pasitraukęs po ratais iššovė į viršų du syk, bet

daugiau jau nebeįstengė pakelti šautuvo. Plyšo granata, sudrebėjo visas vagonas. Pasigirdo kelksmai ir kriokimas. Vokiečių kraujas patekėjo iš vagono.

Skausmas suspaudė Petrą. Rankos sustingo. Tačiau sugniaužė kumštį, pakėlė į viršų ir pratarė:

— Ot, jums rupūžės už Tėvynę... ir nebaigė.

Jo siela nuskrido į amžiną Taiką.

„Sušvirktė „dėdienės“ balandis, krito ties traukiniu, vienas, kitas, gaudė, plyšo. Sušvilpė traukinys ir nuriedėjo iš vietos greitai.

Neturi priešas pajėgų kovot su tais, kuriems visuomet širdyje yra Tėvynė!

Nubėgo jis greitai ir paliko sustingusį, vis rūsčiai grūmojantį Petrą.

Pribėgo Jonas ir kiti draugai... Nebėra Petro, nebėra ir vokiečių: jiems atkeršyta.

Nusiėmė kepurę Jonas: pagailo draugo, su kuriuom maži sykiu bėginėjo, sykiu stojo kariuomenėn ir sykiu žygiavo, ...tik ne sykiu mirė.

Nusiėmė kepurės ir kiti draugai: geras buvo Petras ir visiems draugams.

Priėjo vadas.

— Tai Petras žuvo! Tebūna jam amžina atmintis!

O mes gyvieji atkeršysime priešui už draugo mirtį ir už niekinamą Tėvynę!

Bėda Lietuvos priešams, kurie mėgina ją praryti.

Šiauliai.
30. XII. 19.

Kitų valstybių armijos.

Vokietija. Tam tikra Santarvės valstybių komisija nustatė, kad Vokietija turi dar 6¹/₂ tūkstančio lauko patrankų, 5 tūkst. sunkiųjų patrankų, kurios einant Taikos sutartimi turi būti sunaikintos. Bė to dar vokiečiai turi virš 15 tūkstančių lakstytuvų, kurie kiekvieną valandą gali būti priruošti karo reikalams.

bausmių, rašė ir spausdino knygas, leido laikraščius Prūsiose, Amerikoje, gabenó tas knygas per sieną slaptais keliais ir dirbo tą darbą per ištikus 40 metų. Pagaliaus galingoji rusų valdžia, matydama nebeįveikianti lietuvių užsispyrimo, leido spausdinti knygas 1904 m. Tada tai, kas tik galėdamas, mūsų inteligentai važiavo į Vilnių gyventi ir dirbti. Čia pradėjo leisti laikraščius „Vilniaus Žinias“, „Ūkininką“ „Vilti“ ir reikalingiausias knygas.

Tie būreliai stiprėjo. Pradėjo įsikurti draugijos, išsikovojo sau šv. Mykalojaus bažnyčią, kur galėjo melstis savo gimtąja kalba. Atsirado pagaliaus net lietuvių krautuvių ir gatvėje neretai girdėdavai savąjį žodį. Bet paties Vilniaus gyventojų didžiuma žiūrėjo į tai šaltai, neprielankiai. Kažin kai bus dabar, kada sulenkėję Vilniečiai pamėgino saldžiosios lenkų valdžios? Yra žinių, kad daugelis iš jų atsikando!

Dabar jels mūsų kariuomenė, jėis ir tikroji tos šalies valdžia į savo senąją sostinę, į Gedimino įkurtą pilį!

Rašai Jonai, kad einate į Vilnių, gal teks jums pačiame mieste gyventi, gal sulenkėjusiose apylinkėse. Čia ar ten — žinok viena: nuo kareivių pasielgimo begaliniai daug priguli, kaip pažiūrės į mus tie, kurie mūsų dar nepažįsta... Pasipiktinimas lenkais kilo pirmiausiai iš to, kad jų kareiviai buvo labai ištvirkę. Žinok šitą, kad mus lietuvius apšmeižė ir nujuodino yisais tamsiais dažais, o ypatingai nebūtas pasakas pasakojo apie žveriškumą, nemandagumą, plėšimą. Žinok viena, jog žiūrės į jus daug šaltų, daug neprielankių akių. Nors lengvai įsisit į Vilnių, vistiek sostinę reikės užkariauti. Reikės užkariauti žmonių širdis, sužadinti užmigusią tautybę.

Reikia tikėti, kad jie atsibus, susipras kas esą. Pasirodykit tokiais, kad vilniečiai galėtų pasakyti pasididžiuodami:

— O mūsų kareiviai ne tokie, kaip tie svetimi atejūnai, kurie čia bastėsi.

Pasirodykit verti savo vardo. Būkit žmoniški, padorūs mandagūs. Tegul, žiūrint į jūsų dailų apsiėjimą, visiems būna aišku kad melavo tie, kas jus šmeižė.

Ar supranti, Jonai, kaip begaliniai svarbu, kad kareivis būtų žmoniškas ir padorus. Ar supranti, kad tuom savo žmoniškumu ir padorumu jis didžiausį darbą dirbs, jis Vilnių, tą Tėvynės širdį galvins, jis mokins mylėti lietuvius — Lietuvą. Ar supranti? Jei supranti, tai žiūrėk, kad pasielgimuose ir žodžiuose krislo nebūtų, kas lietuvių vardą žemina! Kad krislo nebūtų, kurį duoda teisės šnaromis į kareivį pažiūrėti. Ne tik pats dabokis, bet padėk saugotis ir savo draugus. Tai ne juokai stovėti Vilniuje, ar arti jo. Pagundų bus daug! Trauks prie girtuokliavimo, paleistuvavimo, — gundys, prikalbinės, juk visur yra tamsių pajėgų, o daug kam gal tyčia rūpi tvirkinti mūsų kareivį. Jonai laikykis! Saugok kareivio lietuvių garbę — Vilnius į tave žiūril!

Turi pasirodyti ne tik žmoniškas, padorus, kaip pridera Lietuvos valkui, bet turi dar pasirodyti susipratęs lietuvis. Tegul niekas neturi pamato pasakyti, kad mūsų kareiviai tamsuoliai iš užpečkio ištraukti, velėnos, neprausturniai. Pirm viso saugokis rusišku keiksmų: didesnio pasižeminimo būti negali, kaip lietuvių kareivis, rusiškai keikiantis, išrodo blauriau, negu jis būtų sau mėšlu veidą susitepes. Tikėk manim, blauriau! Nes toks susitepes yra tik juokingas, — parodo savo nevalybumą, o kelkias rusiškai parodo savo su-

— Vokiečiai organizuoja didžiulę policijos kariuomenę. Pasak laikraščių karo policijos ellėna prisirašė 2 milijonai vyrų. Vlename tik Berlyno mieste bus 40 tūkstančių policijos kariuomenės.

— Visa vokiečių lakūnų armija yra demobilizuota. Armijos žinioje nebus nei vleno karo lakstytovo. Visos iki šiol buvusios lakūnų formacijos paleistos. Visa lakiojimo medžiaga bei prietaisai perduota atskirai draugijai vadinamai „Reichstrenhand-gesellschaft“. Vokietija vis derisi su Santarve del kariuomenės skaičiaus.

Svetimų armijų skaitlingumas.

Anglų armija pradžioje šių metų turėjo 485 tūkstančius žmonių ir susidėjo iš reguliariinės armijos ir taip vadinamos teritorinės armijos, kuri privalo ginti Didžiosios Britanijos reikalus visur, kur tik bus reikalinga.

Amerikos reguliariinė armija sieksianti iki pusės milijono žmonių.

Prancūzai laikysią 700 tūkstančių ginkluotų karių iki tol, kol vokiečiai išpildys Tarkos sutartį.

Belgai turi 100 tūkstančių karių, o reikalui esant gali mobilizuoti ligi 350 tūkst. vyrų.

Vokiečių armija š. m. pradžioje turėjo virš milijono karių. Karo ministerijos žinioje yra 400 tūkstančių reguliariinės kariuomenės ir 12 tūkst. jūrininkų. Vidaus reikalų minist. žinioje yra apie 700 tūkstančių ginkluotų vyrų neva vidaus tvarkai palaikyti.

Lakūnui didvyriui.

Ne aras pašautas medėjo nukrito
Suglaudes galingus sparnus,
Ne griausmas juodais debesiais nusirito
Paleides triukšmingus tvanus.

teptą širdį, tamsų protą, parodo save kvailu, ištvirkusiu bernu o ne Lietuvos kariu. Saugokis Jonai ir kitus perspėk! Kaip tai būtų begaliniai skaudu, jei svetimi, tą jūsų pripratimą pastebėję, imtų juoktis, — niekinti visą kariuomenę. Nemanyk, botagu mylėt ir tikrai gerbti nepriversi. O nuo jūsų pirmųjų žingsnių ir pasielgimų daug priguli.

Ne tik biaurių žodžių svetimoj kalboj, bet ir šiaip jau kariu svetimos kalbos neprivalo vartoti. Pastebėjau aš nesykj, kai kariu, ar tai savo mokytumą parodyt norėdamas ar šiaip jau įkaušęs, kraipo rusiškus žodžius, pats nebežinodamas ką besakęs. Tokia kalba kariu lūpose be galo nesmagu įspūdį daro, o ypač nesmagu būtų išgirsti tai Vilniaus gatvėse. Tegul vienas kitas prasizios, jau ims tuojau visi neprielankieji pravardžioti jus maskolberniais ir niekinti visą mūsų darbą, visą mūsų valstybę. Kas susiduria su lietuviu, tam turi būti aišku, kad jis mato prieš save susipratusį kovotoją už laisvą nepriklausomą Lietuvą.

Kas turi būti pirmiausiai susipratus, kas yra tas gerbiamas kovotojas už laisvę? Kareivis. Susipratimą gi jis parodo mylėdamas ir gerbdamas visa kas savo.

Koks aiškiausias, visų matomas tautybės ženklas? — kalba. Reikia kad mylėti ir gerbti savo kalbą, reikia visur ją kalbėti ir be tikro reikalo svetimos kalbos nevertoti. Kas tarpe savųjų kalba svetima kalba, tas rodo didžiausį nesusipratimą. Jelgu tai daro kariškis, tai gėda ne tik jam, bet ir visiems draugams už jį — visai jo dalijai!

Tai nukrėtė žiedą puikiausią jaunybės
Mirties pavyduolės siauba,
Tai puolė staiga iš padangių aukštybės
Drąsuolis lakūnas Riauba*)...

Nupuolė, bet nieks jo pasmerkti nedrįsta —
Draugams savo pavyzdžiu bus;
Vainikas tikrosios garbės juk nevysta,
Ir žygis nemiršta gražus.

Auksinių žvaigždžių jis pasiekti norėjo
— Ir lėkė į jas vis artyn,
Erelis drąsos pavydėt jam galėjo,
Su vėjais jisėjo lenktyn.

Lakūnas didvyris pavojaus nevengė
Ir veržės į saulės sritis,
Bet laimė ankstybą jam pražūtį rengė,
Ir tykojo auką mirtis!

Nupuolė!... daugiau neskrajos sakalėlis, —
Mirtis jam užmerkė akis...
Nuvyto baltasis laukų doblėlis
Ir jau niekuomet neatgisi...

Oiliai nulūdo mergelės lelijėlės —
Jom bernelio oi ilgai gailės,
Staiga nutilo jų linksmos dainelės,
Pamiršti jo greitai negalės!

Garbė tau, ikare naujosios gadynės,
Garbė tau, lakūne garsus,
Skrajodams padangėms brangiosios tėvynės
Buvaj visumet tu drąsus.

Įsėkis ramybėj didvyri jaunasis,
Tavim didžiojas Lietuva,
Esas pasirodei sūnus jos tikrasis,
Žemelė tebus tau lengva!

J. Turčiniškis.

*) Lakūnas Leiten. Vytautas Riauba beskraidydamas nupuolė ir žuvo š. m. gegužės 12 d. Red.

Skaitei gal, kaip buvo niekinama ir žeminama mūsų kalba rusams čia viešpataujant, kaip išjuokdavo mus nesykj mūsų pačių sulenkėję piliečiai, — o žiūrėk dar gi tais sunkiaisiais laikais buvo žmonių, kurie drįsdavo ne tik namie, bet ir viešai kalbėtis lietuviškai. Kaip šiandien tuos žmones pavadinti? Tikrai drąsiais, šviesiais Tėvynės mylėtojais. Taigi kaip pavadinsi dabar toki niekšą, kuris šiomis brangiausiomis tėvynės prisikėlimo dienomis per nieką laiko gimtąją kalbą? Tą kalbą, už kurią tiek žmonių kentėjo, kuriai tiek aukų padaryta, kurios prisikėlimas reiškia tautos prisikėlimą. Kas ją niekina, tas yra išgama, lietuvio vardo nevertas. Pasakysim Tamstai aiškiausį pavyzdį, kap ir iš mūsų pačių gyvenimo. Kaip buvo, kada svetimi krovesi ant mūsų sprando viešpatauti? Pirmų pirmiausia tai geruoju, tai varu varė tos nepakenčiamos svetimos kalbos mokintis, o savąją pamiršti. Nes jie žinojo, jeigu tik išplėš žmogui jo gimtąją kalbą, tai tikrai savuoju pavers nors paviršutiniai. Kad ir mūsų Rytuose t. y. Vilniaus apylinkėse, žiūrėk kaip daug tikrų lietuvių apkvaišusių nuo to lenkinimo — jie neišis, nei tas, kadangi savo gimtąją kalbą pamiršo, o svetimosios irgi gerai neišmoko.

Į Vilnių eini, ar pačioje sostinėje priseis stovėti, ar bent arti jos, tai ir atsimink dar vieną didžiausią pareigą, kurią, kaip kariu, turi jausti savo širdyje. Savo pasielgimu žadink Lietuvos meilę savo broliuose. Tegul niekas neturi priežasties pasiskusti lietuviu kariu, tegul kiekvienas randa progos gėrėtis ir džiaugtis tėvynės vaduotojais.

Būkit padorūs ir žmoniškil

Kodel mes dainas pamiršome?

I.

Kas iš mūsų nežino puikaus šienapiūčio laiko Lietuvoje. Visi atsimena tas karštas saulėtas dienas, kada piaudavo, prakaituodavo po lygias lankas, skubėdavo grėbti, pamatę kylantį iš už miško juodą debesį.

Kiekvienas iš mūsų atsimena tokius šienapiūčio laikus, šiltus, tylus birželio mėnesio vakarus, kada, saulelei nusileidus, už tamsios girios, užgausdavo piovėjų ir grėbėjų „valio mano dalgelis, rolis rolis“... Ir linksmas dainos aidas skrisdavo per laukus, susiliedamas su girių šlamėjimu, gimdydavo vieną giesmę, kuri banguodavo Tėvynės laukuose ir ramindavo kiekvieną, nors ir labai nuvargusį nuo sunkių dienos darbų.

Kaip malonu būdavo laukti nors ir sunkaus, bet sykiu ir linksmo šienapiūčio. Malonu būdavo tų dainų klausyti, gerėdavais jų gražumu. Ne viena suramindavo daina. Ne vienam įkvėpdavo į krūtinę saldžių jausmų.

Kada tamsioji naktis savo skraiste paslėpdavo žemę, kada nutildavo bangavęs šiltas vasaros vėjelis, kada užmigdavo po sunkių dienos darbų kalmas ir nei menkas garselis neardydavo tos šventos tylos, tada tankiame pamiškyje, ar lankoje, kur balti rūkai, pasigirdavo arkliganių daina. Jie nejausdavo nuovargio, liūdėsio, tik numylėtas dainas dainuodavo...

Nekartą jaunystės siela apsiniaukdavo juodomis mintimis. Nekartą vaidindavosi prieš akis juodas gyvenimas. Ir tokiose liūdėjimo valandose išgirdus dainą likdavo lengva sielai. Su daina ir nykdavo visos juodos mintys. Klausydavai tos dainos, kurią dar mažas būdamas iš močiutės išmokai.

Lietuvis buvo suaugęs su daina. Dainavo jis apie senovę, apie paslaptinę žalią girią, kaip kitados vaidilos, kanklininkai, — o daug jie mums dainų paliko!

Jaunoji mergelė ravedama žalių rūtų darželij, dainuodavo apie skaiščią Birūtą, apie numylėtą berniuką dobilėlij.

II.

Bet kur šiandieną tos visos dainos dingo? Kur pranyko jų paslaptiniai aidai, tiek amžių gavinę lietuvių?

Eini per tuos pačius laukus, lygias pievas, kur prabėgo jaunystės dienos, kur kada dainų dainos skambėjo nuo aušros, ligi aušros, ir nieko nebegirdi. Visur tyla, lyg nebe tos vietos, nebe ta Tėvynė — dainų šalis. Nejaugi jos jau išnyko. Nejaugi amžinai užmigo jos daininai? Tai nel Visos dainos tebėra gyvos, paslėptos Lietuvos sūnų ir dukterų sieloje. Bet kodel jos nutilo, lyg senovės vaidylų kanklės, nebeskamba? Greitai jos nyksta! Lietuvos jaunikaičiai, nepamirškime to, kas mūsų bočiams ir prabočiams buvo taip brangu, šventa, ką jie gerbė ir brangino, t. y. dainų, liaudies dainų, kurioms mokėjo išreikšti visas linksmas ir liūdnas-gyvenimo valandas! Kiek jose yra grožės ir poezijos! Kiek paguodos ir suraminimo! Kas dabar Lietuvoje? Šienapiūtė, skamba dalgiai, būriai mergelių grėbia lankose šieną, bet niekur dainos nebeišgirsi. Užmigo viskas. Ir Lietuva, dainų, šalis, liko vienas tylus kapynas. Jei tik kur išgirsi liūdną piemenėlio vargdienėlio dainą, ir vėl tylų, tylų...

Nejaugi mes duosime tam brangiausiajam turtui išnykti, pražūti, kuriuo gerėdavosi net svetimi, kaip kad yra išsitaręs vokiečių poetas Goethe, kad „Lietuvos dainos tai perlai“.

Brangus jaunime! Jeigu mes branginame mūsų bočių palikimus, branginame Tėvynę Lietuvą, tai ir jos palikimą liaudies dainas branginkime. Nepamirškime mes dainų!

Kaip liūdna sielai, kaipada girdint mūsų brolius kareivius svetimas dainas dainuojant. Reikėtų mesti

Būkit savo vardo verti! Štai ką aš Tamstai ir Tamstos draugams sakau, spausdamas visiems nuosirdžiai ranką ir linkėdamas visa širdimi ištesėti.

Būkit padorūs ir žmoniški.

— Vilnius į jus žiūri!

Tamstos prietelis.

Brangus Tamsta.

Labai prašau pasakyti, kas čia dabar darosi. Didelis netikrumas širdį suspaudė. Kaip paukšteliai skridome, lyg sparnuotomis kojomis žengėme — o štai mūsų aušra aptemo, ir visaip negražiai kiti kalba, sako, mums laisvos savo sostinės regėti nebeprisišią. Labai prašau greit parašyti, delto kad ant širdies labai sunku. Muštis daug neprisiėjo, labai juokingai buvo. Iš tikrųjų anot tos pašakos „kas nusidėjo — pabūgo ir vėjo“ — Ir bėk tu man taip!

Aš labai laikiu laiško, vis Tamsta gal daugiau žinai. Taip pat laukia Petras ir Ignė. Jie prašo irgi labų dienų įdėti Tamstai. Kad leistų muštis, tai tuoj būtų lengviau.

Sudievu tuo tarpu

Tamstos Jonas.

Mielas Jonai.

Labai man malonu, kad taip dažnai nori su manim kalbėtis. Suprantu visą Tamstos ir Tamstos draugų nerimastį. Siunčiu labų dienų ir Tamstai ir Ignėi su Petru ir visiems, kas mano laiškais indomaujasi.

Sunkios valandos, Jonai, tai sunkios, bet žinai, kad per tuos dvejus metus, buvo daug sunkesnių ir

baisesnių valandų. Gal nežinojot ir nesupratot, kiek tai kartų visas mūsų valstybės gyvenimas ant plauko kabojo, o vis delto tas plaukas nenutrūko. Tuo tarpu tiek tegaliu pasakyti, kad jokia laimė, joks tikslas gyvenime nėra lengvai pasiekiamas. Jei mūsų visų aukščiausias tikslas gyventi laisvoje nepriklausomoje Lietuvoje, tai mes ir turime parodyti, kad tai mūsų aukščiausias tikslas, kuriam mes nieko nesigailime.

Bet niekados taip kaip dabar nebuvo mums reikalingas sveikas šaltas protas ir stipri valia. Ne tada reikia priešą mušti, kada delnai niežti, bet tada, kada sveikas šaltas protas sako: kitaip nebegalima. Tuo sveiku šaltu protu remiasi visi tie, kas mūsų gyvenime vadovauja. Tas protas liepia pirma viso branginti kiekvieno atskiro kareivio gyvybę ir visos šalies gerovę. Tas sveikas protas žiūri pirmyn daug toliau, negu rytojaus diena ir nesykį kokiame žinksnyje nusileidžia, kad paskui Tėvynei didesnė nauda būtų.

Koreivis-gi turi būti stiprios dvasios. Kas tą dvasios stiprybę silpnina? Gandai ir netvarka. Kaip tą dvasinę stiprybę išlaikyti? Netikėti jokiais gandai. Viena delto, kad tie gandai gali būti melagingi ir tyčia priešų skleidžiami, kad įbauginti, atimti viltį, paskleisti pasipiktinimą. Antra — jei bloga naujiena ir teisinga yra, tai reikia žinoti, jog viskas mainosi, jog paskutinis žodis dar nepasakytas, o ligonis gali atsikelti ir iš sunkiausios ligos. Tad nereikia nė klausyti, nė kartoti jokių gandų. Ir kad tą dvasios stiprybę geriau palaikyti, reikia su didžiausiu atsidėjimu laikytis tvarkos, su giliausiu pasitikėjimu pildyti visus įsakymus ir tik draugų tarpe vienas kitą stiprinti, širdingu žodžiu paguosti silpnesni ir neprileisti nė iš tolo nusiminimo.

svetimus djevus garbinus ir močiutės išmokytas dainas dainuoti. Tegul mūsų jaunikačiai tie patys plovėjai, tarnaudami karlumenėje nepamiršta jų. Tegul vėl skamba dainos po plačias lygias Tėvynės lankas, tamsias paslaptįngai šlamancias giriąs! Tegul jės ramina guodžia Lietuvos bėrnėlį, laukuose su priešais grumentis ir kareivinėse darbą dirbant!

Laumakiai 5. VII. 20 m.

A. Braziulis.

P. S. Labai būtų geistina, kas tik gali rinkti senas liaudies dainas ir siųsti Lietuvos Mokslo Draugijos skyriui į Kauną, o karinio turinio — „Kar. Žodžio“ redakcijai.

A. B.

Mikas.

Gražus saulėtas liepos mėnuo. Augalai žydi, kvėpia, bręsta. Jų kvapas gaivina ir svaigina. Kievienas kveptelėjimas tai gyvybės lašai.

Malonu ir gera tuomet būti sodžiuje, o ypatingai malonu miesto gyventojui, ištrūkusiui iš nepallaujanti bildo, iš tvankaus siaurų gatvių oro, iš dulketų miesto sodnų.

Bet Mikas nejautė tos laimės. Jis parvažiavo iš miesto į savo tėviškę paviešėti, antrą savaitę ilsėjosi, bet vis ant krūtinės jam tarytum sunkus akmuo guli. Nerimdamas išvaikščiojo visus savo tėviškės laukus, aplankė savo senus draugus, maudėsi tyrame upelio vandenėly, bet ramybės nerado. Galų gale jis nutarė imtis darbo. Jis pradėjo anksti keltis ir rašyti į laikraščius straipsnius, feljetonus ir feljetonėlius. Straipsniuose rimtai ragino inteligentiją dirbti tamsių sodiečių naudai, šviesti juos, skleisti susipratimą, vienybę ir brolybę. Feljetonuose gi pašlepė inteligentiją, kuri uždėtas likimo ar aplinkybių tiesiogines pereigas eidama, ramiai sau gyvena, kiek leidžia algos auksinai. Piešė vargingą sodžiaus medžiaginį ir dvasinį stovį, nurodydamas inteligentijai ištisas darbo sritis kultūros dirvoje. Maža ka jis ragino inteligentiją prie darbo,

bet dar grasino jai už apsileidimą bausmėmis: pašalinimu iš visuomenės, paniekimu ir tt.

Šiandien Mikas ypatingai daug rašo, atsigulęs sodne šakotos kriaušės pavėsin. Už sodno lankoje, palei upelį, plauna šienpiuviai šieną, gražiai skamba galandami plieno dalgiai, bet Mikas nieko negirdi, — rašo. Ant galo pailsta berašydamas, užsirūko papirosą „Duok“ ir pradeda mąstyti apie miestą. Jam prisimena Irena, jos laibas ir aukštas liemuo jo akyse rodėsi, o jos žvilgsnys — rodos žaibas plaka, bet... ji nemylti!

Tas vaizdas pasikeičia kitu. Prisimena jam Bronislava, jos žemas ir drūtas liemuo, miegalotos akys, — ar galima ją mylėti, kad ji ir myli!

Nuvargęs nuo tokių minčių Mikas užmiega ir sapnuoja.

Sapnuojasi jam, kad jis jau ne valdininkas, o garsus rašytojas ir rašytojas ne trumpų straipsnių ir feljetonų, bet dramų ir tragedijų. Jis sėdi valstybinio teatro ložėje drauge su Irena ir žiūri į sceną, kur vaidina jo naują veikalą „Ažuolų Šeimyną“, — tragediją penkiuose veiksmuose ir septyniuose paveiksluose. Publika griausmingai ploja, Irena iš džiaugsmo jam spaudžia ranką ir maloniai žiūri į jį. O Bronislava ten toli, ties durimis, sėdi ir ašaras šluosto...

— Mikuti, Mikuti, kelk! Eik pietų valgyti! Kaip tu čia ir miegi vaikeli, ant grynios žemės, būčiau pagalvį atnešus. Žlūrėk, tavo visus raštus vėjas išnešiojo. — Kalbėjo sena jo mamytė žadindama.

Laike pietų Mikas pasisakė, kad jis tuoj eis į šieno piauči.

Liėpos 9 d. 1920 m.
Liaudinskai.

V. Perkūnėlis.

TAUTOSAKA.

16.

Kaip nuėjom pas žandarus,
Visi linksmi buvom,
Kaip sustatė mus į eiles,

Salin nusiminimas! Juk buvo tokie laikai, kad svetimi mūsų sostinėje sėdėjo, o Lietuva buvo be kariuomenės ir be pinigų ir niekas su ja nesiskaitė. Šiandien, Jonai, ne Tamstos vieno karštai plaka širdis, šiandien nebe vienas kareivis aiškiai žino, koks jo tikslas, ir šiandien pasaulis jau pasisakė priimsias Lietuvą į valstybių šeimyną. Galutinas mūsų nepriklausomybės pripažinimas įvyks netrukus. Kodėl? O todėl, kad mato, kaip mes iš paskutiniųjų bendrame iš savo vargų, mato mūsų pasiryžimą ir todėl — padės mums. O kad viskas eina geryn, čia ir Tamstos, Jonai, yra nuopelnų dalelė. Jei esi pavyzdingas kareivis, jei eini sąžiningai savo pareigas, Lietuvą iš vargo keli, savo brolių šviesiai ateičiai dirbi. Džiaukis! Tik būk stiprios dvasios! Šios dienos vargais nenusimink. Ar tai jauno vyro, ar tai kareivio darbas dejuoti ir aičioti, kol kraujas gislose sriovena, kol mintis plasta galvoje — visas laimėjimas dar prieš mumis!

Tokiomis sunkiomis valandomis ir naudojasi visi blogos valios žmonės. Ateis vienas kitas saldžiu plonu liežuviu apie kareivio vargus kalbėti, apie tai, kad jis nežinia delko kovoja, kaip jis išnaudojamas, kaip jis neprižiūrimas. Kas minkštesnio proto, tam ir apsisuka galva. Visi silpnabūdžiai, tinginiai, išdykėliai be galo meiliai tokių kalbų klauso, o paskui riaušės kelia ir per tatau kariuomenę, silpnina. Bet tikrai doras išmintingas kareivis žino viena — nesėsi — ne-

plausi. Jei šiandien kraują ir prakaitą liedamas nesidarbuosi dėl Tėvynės laisvės, tai tos laisvos Tėvynės ir neturėsi būti vokiečių, maskolių ar lenkų pastumdėlis, o gal dar reikės už jūrų marių plaukti duonos karnio iškotis ir nė savo kaulų gimtoje žemėje nebepriseis paguldyti. Tautos viltis šandien — gera kariuomenė. Kariuomenės pamatas — doras išmintingas kareivis. Ką žino doras, išmintingas kareivis? Jis žino vieną: savo darbą dirbti, nenusiminti, kareivio garbės nesutepti. Ypač svarbu tose naujose vietose, kur dabar sustojote. Ateina žinių, kad mūsų kariuomenę gražiai pasitinkama, tai žlūrėkit nesutepkit savo vardo. Būkit kaip sūnūs, kaip broliai. Tegul žino vietos gyventojai, kad kur ateina lietuviai-kareiviai — tai ateina jų globėjai ir užtarytojai, nė kokle nors vagys, plėšikai ar paleistuviai. Ar ne taip? Del Vilniaus nebijokit, greitu laiku viskas išsialškins, ateis ir mums ramaus darbo valanda.

Širdigai ranką spaudžiu

Tamstos tikras Prietelis.

(B. d.).

Visi nusiminėm!
 Skyrė senus ir mergynas
 Iš mūs pulko varo,
 O mus jaunus brolužėlius
 Tenai jau uždaro.
 Kaip pamatėm mes kareivį
 Visi nusiminėm!
 Sudieu jaunos seserėlės
 Gal nesimatysim.
 Duokit žinią tėvužėliams
 Ir jauniems broleliams,
 Kad atėję ten mus rastų
 Da ant tos vietelės.
 Nors atėjo brolužėliai,
 Bet nesuramino:
 O mums jauniems brolužėliams
 Vis reiks išvažiuoti.
 Atsikėlėm anksti rytą
 — Jau žandarai stovi;
 Suskambėjo jau padvados:
 Reikia mums ten sėsti.
 Kaip įsėdom į vežimus,
 Kepurės pakėlėm:
 Sudiev tau brangi tėvynė —
 Jau nesimatysim!
 Kaip nuvežė į Naumiestį,
 Draugus, drauges matėm,
 O mes jauni bernužėliai
 Graudžiai uždainavom.
 Ne iš gero mes broliukai
 Taip graudžiai dainavom,
 Ko mūsų širdelės kraujuose
 Visų virte virė.
 Kol važiuom į miestelį,
 Juokus, baikas provijom;
 Kaip nuvežė už miestelio
 Ten baikos iškrito.
 Sudieu tau brangi tėvynė,
 Gal nebematysim!
 Ir kiekvienas mūsų brolis
 Ašaroms pasklido.
 Vieni paliko senus tėvelius
 Brolius ir seseles,
 O antri paliko savo
 Mylimas paneles.
 Nesuspėjom ašaras nušluostyt,
 Jau stacija Vilkaviškio,
 Ten mus jaunus, kaip gyvulius
 Į traukinį varo.
 Sakėm, kur jaunus veža
 Ar ant smerčio?..
 Gailiai verkėm ir dūsavom
 Tamsoj uždaryti.
 Ten kaip velnių vokiečių stovė —
 Laukia tik mūs jaunų!..
 Kada mes jauni broliukai
 Iš traukinių lysim;
 Tenai kaip velniai dūšele
 Apstos kogreičiaus.
 Mus nuvarė jaunus į banes,
 Mums nereikia jų banių:
 Mūsų senos motinėlės
 Ašaroms išmaudė..
 Dabar pasilikit visi
 Broliai ir seseles.
 O mus jaunus brolužėlius
 Išvarė ant vargo.
 Pasilik sveika, tėvynė,
 Brangiausia Lietuva,
 Daugel tavo vaikų
 Šiais laikais žūva.
 Jau brolelių seserėlių

Daugiau nematysim;
 Nė senųjų tėvužėlių
 Nebeatlankysim.
 Sudieu, sudieu draugai, draugės
 Kuriuos didžiai gerbiu.
 Dievas žino visagalys
 Ar galim sugrįžti.

Padainavo Ag. Naujokaitytė
 1920. VI. 22 d. Zaliašarkuos. Surašė
 Jonas Unguraitis,

17.

Koks gražumas kareivėlio
 Iš Lietuvos bernužėlio,*)
 Liūli, oi, liūli, iš Lietuvos bernužėlio.
 Kaip išėjo iš svirnelio,
 Tuoj užsėdo ant žirgelio,
 Liūli, oi, liūli, tuoj užsėdo ant žirgelio.
 Pažiūrėkit artojėliai,
 Kaip kareiviai gražiai joja,
 Liūli, oi, liūli, kaip kareiviai gražiai joja.
 Generolai raiti joja,
 O naujokai šalim stovi,
 Liūli, oi, liūli, o naujokai šalim stovė.
 Jūs naujokai nebijokit,
 Ir prūsokus sukapokit,
 Liūli, oi, liūli, ir prūsokus sukapokit.
 Mūs kardeliai išpustyti,
 Ir prūsokai subadyti,
 Liūli, oi, liūli, ir prūsokai subadyti.
 Armotėlės sustatytos,
 Ir prūsokai sudaužyti,
 Liūli, oi, liūli, ir prūsokai sudaužyti.
 Verkė tėvas ir motina,
 Kad sūneliui sunku yra.
 Liūli, oi, liūli, kad sūneliui sunku yra.
 Kas dienele vis purvuose,
 Iki kelių vis kraujuose,
 Liūli, oi, liūli, iki kelių vis kraujuose,

Padainavo Ag. Naujokaitytė.
 Surašė Jonas Unguraitis.

1920. VI. 22 d.

Žinios.

Lietuvoje.

Kaunas. Šiomis dienomis į Lietuvą atvažiuo vienos amerikiečių draugijos, kovojančių su limpamomis ligomis (džiova, šiltinė ir k.), atstovas susipažinti su Lietuva, jos gyvenimu, ko Lietuvai trūksta ir kuriuo būdu galima būtų jai padėti. Atstovas žada grįžti į Ameriką ir ten daryti reikalingų žingsnių.

— Rugpiučio 1 d. Kaune šaukiamas savyvaldybių atstovų ir apskričių intendantų suvažiavimas, kuris bendrai aptars bei sutvarkys rekvizicijų reikalus.

— Liet. Meno Kūrėjų Dr. Valdyba nutarė, kaip tik bus galima, Lietuvių Meno Parodą, buvusią Kaune, dabar esamą Klaipėdoj, perkelti į Viilnių.

Lietuvos Valstybės raštas Rusams. Liepos 20 d. mūsų užsienio reikalų ministeris nusiuntė telegramą į Maskvą, kad išvengtų nesusipratimų tarp Rusų ir Lietuvos ir kad sutvarkyti dalykų padėti, esant rusam Lietuvoj. Lietuvos vyriausybė būtinai reikalauja, kad: 1) rusų kariuomenė nepereitų demarkacijos linijos, kuri privalo but nustatyta abiejų valstybių karo vadovybių, 2) kraštuose, kur yra rusų kariuomenė visa civilinė administracija palikta Lietuvos Vyriausy-

*) Čia apdainuojamas Lietuvos kareivis rusų armijoje. Ret.

bės rankose, 3) rusai imtų tik tas susisiekimo linijas, karo sandėlius ir namus, kurie būtinais reikalingi karo atžvilgiu, 4) rusų karo valdžia nesikištų į Lietuvos Valstybės valdymą, 5) rusai nedarytų jokių rekvizicijų, 6) rusų kariuomenė mokėtų gyventojam Lietuvos valstybės pinigais dabartinėmis kainomis. Taip pat rusai turi mokėti už visus patarnavimus, produktus ir tiekimus. Lietuvos valdžia įsitikinusi, kad visos įvardintos sąlygos priimtinos ir tik tas sąlygas įvikičius, galima bus išvengti nesusipratimų.

Bolševikų agitacija Lietuvoje. Liepos 17 d. mūsų Žvalgybos skyrius susekė didelę bolševikų organizaciją, kuri rengusi mūsų kariuomenėje sukilimą. Ji turėjusi savo centrą Kaune ir iš čia organizavusi kelių vienoj kariuomenės daly komunistų ratelius. Bet centras ne visiems buvo žinomas: tie kareiviai, kurie savo dalyse varė agitaciją, centro nežinodami, komunistų atsišaukimų, proklamacijų ir pinigų gaudavo iš vieno asmens, kurs slapta susisiekdavo su centru. Tuo būdu suimta 30 asmenų, kurie vadovavo tiems komunistų rateliams. Tarp suimtųjų yra: 18 žydų, kiti — lietuviai ir svetimtaučiai. Rasta apie du šimtus laišku ir ivairių kaltinamų dokumentų. Be to sugauta 20 tūkstančių komunistų proklamacijų, kurias vežė vienas žydas iš Vokiečių. Liepos 23 d. žvalg. skyr. sugavo Trakų apyl. Vilniaus revoliucinio komiteto siųstą bolševikų instruktorį, kuris turėjo įgaliojimus lietuvių ir lenkų kalbomis.

Kaunas. Žinomas Amerikos lietuvių veikėjas A. Martus atidaro Kaune Valstybės Išdinės bute tam tikrą žinių (informacijų) biurą. Biuro tikslas — spiesti organizuoti bei traukti Amerikos lietuvius prie pakėlimo Lietuvoje prekybos bei pramonės. Grįžtantieji iš Amerikos lietuviai galės kreiptis į tą biurą, kuris duos nurodymų, patarimų, kaip geriau įsikūrus mūsų pareiviams, bei tiksliau sunaudojus Amerikoje sutaupytus pinigus. Kaip yra žinoma, lig šiol, nėsant tokio biuro, mūsų grįžusieji tautiečiai nemaža turėdavo vargo, kol gaudavo reikiamų bei rūpimų žinių.

— L. M. Kurėjų Dr. Muzikos sekcija liepos 31 d. Miesto Teatre rengia Koncertą, kuriuo bus pradėdama rudens sezonas. Toliau manoma kas mėnuo rengti po 3—4 koncertus.

— Liet. Taikos Delegacija, grįždama iš Maskvos, parsivežė visus Liet. Dailės Draugijos rinkinius ir Čiurlionies paveikslus, kurie karo pradžioj buvo išvežti iš Vilniaus į Maskvą.

— Kauno stotyj yra padarytas atskiras išėjimas į peroną kariškiams, tai labai gerai, nes pirmiau būdavo stovėk žmogus porą valandų piliečių maišais ir dėžų dėžutėmis apkrautas ir lauk eilės. Ir nesusipratimų kildavo dėl pirmenybės. Dabar tas dalykas pagerintas tik bloga tai, kad atėjus traukiniui, visi laukiantieji kariškiai tuojau susigrūdžia prie durų ir tuo labai trukdo laiką bei daro didelį nepatogumą; leidimų peržiūrėtojai tenka raminti triukšmą ir be reikalo gaišti. Tai turėtų būti kuoveikiausia pašalinta: kariškiai, kaip toki, ir stotyse privalo laikytis tvarkingai, mandagiai turi sustoti laisvai eilėn, nesikumščiuodami ir laukdami savo eilės. Dabar gi stipresnis, arba mažiau turys ką nešti, pečiu išverčia stovinčių krūvą, o kuris turi koki svorį su savim esti stumdomas iš vietos į vietą, kol pasiekia išėjimo. Vargo poeta.

Konkursas giesmel. Kun. A. Palubinskas, armijos kapelionas kreipėsi į Meno Kūrėjų Draugijos Muzikos Sekciją, prašydamas paskelbti konkursą giedojimui „Tėve mūsų“ ir paskirti tam tikrus konkurso teisėjus (jury).

Šiuo Muzikos Sekcija skelbia konkursą šiom sąlygom:

- 1) Laikytis paprastojo „Tėve“ mūsų teksto;
- 2) Kompozicija privalo būt 2—3 lygiem visų balsam;
- 3) Veikalai skiriamai konkursui, turi būti pasiūsti ne vėliau kaip š. m. spalio 1 d., tokiu adresu: D. Vilniaus g. 2 Nr., Meno Kūrėjų Draugija, Muzikos Sekcijai, pažymint, kad tai yra konkursui;

4) Kompozicijoj reikia pažymėt slapyvardė, o ne tikroji pavardė ir vienu metu prisiūst užlipytam voketą pačią slapyvardė ir savo tikrą vardą pavardė ir gyvenamą vietą;

5) Veikalai netikę po peržiūrėjimo bus gražinami autoriui;

6) Veikalai pripažinti tinkami, liks skyrusių premijas nuosavybė. Premijos yra šios: 750 auks., 500 ir 250 auks.

Konkurso Leidėjais (jury) išrinkti Stasys Šimkus, J. Žilėvičius, ir V. Žadeika; be to, teisėjais bus ir konkurso sumanytojai bei davusi tam tikslui pinigų: kun. A. Palubinskas ir Krašto Apsaugos ministerijos atstovas, L. M. K. D. Muzikos Sekcija.

Užsieny.

Rusų Lenkų taikos reikalai. Maskvos radio pranešimu, Tarybų rusai atsisaką vesti taikos derybas su Lenkais, tarpininkaujant Santarvės atstovams. „Izvestijose“ pareiškta, kad Tarybų Rusai patys tiesiog tarsiaisi su valstybėmis, su kuriomis norės taikos santykių, kaip kad patys vedą derybas ir laimingai susitalkę su Estais ir Lietuva.

Trockis manas, kad raudonoji armija privalo paimti Varšuvą ir tik tuomet jau galima bus kalbėti apie taiką su Lenkais.

Oficialinė dalis.

Felčerių alga.

Dėlė nevienodo išmokėjimo dalyse felčeriams algos, paaškinama:

- 1) „Liet. Kar.“ įsakymas Nr. 181 algų žvilgsniu nebeveikia nuo š. m. kovo 9 d.
- 2) Nuo š. m. kovo 9 d. alga felčeriams skiriama:

Laipsnis	Pagrindinė alga	Priedas už specialybę	Viso
Jaunesnis felčeris, prilyginamas jaun. puskar.	120 auks.	80 auks.	200 auks.
Vyresn. felčeris, prilyginamas vyresn. pusk.	150 „	150 „	300 „

3) Maistas, drabužiai, butas duodama natūroje.

4) Tiems felčeriams, kurie yra tarnavę rusų kariuomenėje ir Lietuvos kariuomenėje tarnavo sulig mobilizacijos, o nuo š. m. balandžio 1 d. yra pervežami savanorių puskarininkų kategorijoje, be iš kariuomenės šiuo tarpu dėl jų stokos nepaleidžiami, pridėta nuo tos dienos 50% gaunamos algos:

(„Liet. Kar.“ įsak. Nr. 307, § 5).

Laipsnis	I		Viso	III	
	Pagrindinė alga	Pried. už specialyb.		50%	Viso
Jaun. felčeris	120 auks.	80 auks.	200 auks.	60 auks.	260 auks.
Vyresn. „	150 „	150 „	300 „	75 „	375 „

5) Bet šių felčerių šeimynos nuo balandžio 1 d. pinigines pašalpos nebegauna — vien tik dienos davini natūroje („Liet. Kar.“ isak. Nr. 313 § 8, punktas 4) arba jo vleton pinigų.

6) Dirbantieji išimtinai užkrečiamuose ligoninių skyriuose gauna dar priedo 25% nuo pagrindinės algos („L. Kar.“ isak. Nr. 307, § 9).

7) Klasės felčeriai, pakeltieji į karo valdininkus, apmokami yra sulig etatų kaip jaun. karininkai, negaudami priedo už specialybę, kursai priedas skiriamas tik felčeriai, prilyginamiesiems prie puskarininkų.

Lk. Is. Nr. 380.

Peinas, gaunamas iš orkestrų.

Kaikurios kariuomenės dalys, turinčios savo orkestrus ir gaunančios iš jų pelną pinigais, nežino kokiems tikslams juos suvartoti. Šio klausimo išrišimui skelbiu, kad minėtas peinas turi būti sunaudojamas sekantiems tikslams: orkestro pagerinimui, k. t.: instrumentų taisyklimi, gaidų pirkimui, griežikų apmokėjimui ir t. t.; likučiai gali būti suvartoti kultūros bei švietimo reikalams ir karėivių pasilinksminimams.

Šios išlaidos gali būti daromos sulig nustatytos pulko (dalies) vado ir divizijos vado užtvirtintos samtos.

Lk. Is. Nr. 380.

Naujokų šaukimas.

Remiantis įsakymu dėl mobilizacijos, Valstybės Prezidento užtvirtintu 1919 m. rugsėjo mėn. 27 d., skelbiu šaukimą kariuomenės naujokų, gimusių 1896, 1899 ir 1900 metais, Biržų-Pasvalio, Rokiškio, Utenos, Ežerėnų apskrityse.

Lk. Is. Nr. 382.

Išmetamas žodis „ponas“.

Kariškių santykiuose būtinai privalo būti mandagumas ir atatinckamas vieno kitu gerbimas. Tai turi būti išreiškama žodžiais, atatinckamais lietuvių kalbos taisyklėms ir dvasiai. „Ponas“ yra baudžiavos padaras bei nekana ir istoriškai reiškia visai tą patį, ką ir rusų „Барин“. Taigi šis žodis netinka kariuomenėje vartoti. Žmonės sako: kunige, mokytojau, Dieve, tėve ir t. t., manydami, kad tie žodžiai yra užtektinai garbingi ir garbę daro tam, į ką kreipiami. Žodžiai: Kapitone, leitenante, viršila, generole, ministeri ir t. t. mums yra garbingi ir todėl, besikreipliant visai užtenka vien juos tarti: Kapitone, viršila, generole, leitenante, ir t. t. Mano Viršilinke, mano kapitone, mano leitenante, mano generole ir t. t. yra aukštesnis pagarbos išreiškimas (mano Dieve, mano

tėve, mano kunigėli). „Tamsta“ arba „Jus“ vartoti tik į tiesioginėje prasmeje, kaip rusų „Вы“. Sakyti „Tamsta kapitone“ (Vy kapitane) yra šių dienų kalbos nesamone, „Ponas kapitone“ (Barin kapitane) yra istorinė nesamone. Taigi besikreipliant laikytis šių mandagumo taisyklių:

1) Žodžiais vadinti tiesiog: jaunesnius arba lygius — pulkininke, leitenante, kapitone ir t. t., į vyresnius: mano viršilinke, mano vade, mano kapitone ir t. t.

2) Raštu: kapitoni Jonaičiui, leitenantiui Songinui ir t. t.

3) Kalboje ar raštu atatinckamai vartoti: „Tamsta“, „Jus“, bet ne „Tamsta kapitone“, „Tamsta ministeri“ ir t. t. Šis įsakymas liečia lygiai visus kariškius.

Lk. Is. Nr. 383.

Redakcijos atsakymai.

Leitenantiui K, Jūsų rašini spausdintumėm, jei kalbamasis klausimas nebūtų išrištaš, nusprestas.

Pumpurui. „Mėnulėliui“ gražių minčių surinkta, tik nemokėta jų pritaikyti taisyklingam eilėraščiui.

Žalgirėnui. Jei dalies vadas nesutinka, persikelti į kitą dalį negalima. Bet jei vado nesutikimo tarnybos taisyklės nepateisina, galima bendromis taisyklėmis skustis.

A. N. Tamstos eilėraščių žiūrėsime tik tuomet, kuomet praneši tikrą savo pavardę.

Ašpegai. Tamstos vardu gauta Amerikos „Dirva“.

Galima užsiprenumeruoti

9-to pėst. L. K. Vytenio pulko šapirografuotą laikraštėlį

„Tėvynės Gynėją“

Eina nuo 1919 metų lapkričio 17 dienos.

Vieno Nr. kaina 4 auks.

Kadangi dėl karinių apystovų laikraštėlis reguliariai išeiki negali, tai pinigus siųsti, turint galvoj atskirų Nr. Nr. kainą.

„Tėvynės Gynėjo“ redakcija.

Skaitykite ir platinkite didžiausį Lietuvoje dienraštį

LIETUVA.

Lietuva išeina kasdieną, išskiriant dienas po šventadienių.

Lietuvoje uoliai ginama Lietuvos nepriklausomybė.

Lietuvoje daugiausia rašoma žinių apie valdžios darbus.

Lietuvoje paduodama visi valdžios įsakymai, parėdymai, nauji įstatymai ir t. t.

Lietuvoje paduodama valdžios žinios, paimtos iš pirmų šaltinių.

Lietuvoje greičiausia paduodamos viso pasaulio telegramos.

Lietuvoje rašo žinomiausią Lietuvos publicistai (laikraštininkai).

Lietuvos kaina: metų ketvirčiui 30 auksinų, 1 mėnesiui 10 auksinų.

-LIETUVOS adresas: Kaunas, Totorių g. 14 Nr.